

STAROŚĆ CZŁOWIEKA: SZANSE I ZAGROŻENIA. IMPLIKACJE PEDAGOGICZNE, 2017

OLD AGE OF MAN: CHANCES AND DANGERS. PEDAGOGICAL IMPLICATIONS, 2017

Joanna K. Wawrzyniak, *Starość człowieka – Szanse i zagrożenia. Implikacje pedagogiczne*. Wydawnictwo CeDeWu. Warszawa 2017, s. 126¹.

Wydawnictwo CeDeWu w Warszawie

Badania demograficzne od wielu dekad wskazują na systematycznie zwiększający się odsetek ludzi starych w globalnej liczbie mieszkańców świata. Wydłużające się życie sprawia, że mamy coraz więcej współobywateli w jesieni życia oraz coraz więcej lat do zagospodarowania – lat starości i emerytury. Z tego powodu zagadnienia związane ze starością przestają być problemem tej jednej grupy wiekowej, a stają się problemem globalnym. Jednakże zjawisko to ma nie tylko wymiar demograficzny.

Prezentowana publikacja dr Joanny Krystyny Wawrzyniak porusza problematykę wynikającą ze zwiększającej się nieustannie liczby osób starszych we wszystkich społeczeństwach świata, w tym Polski. Zagadnienia związane ze starością i starzeniem się człowieka, ujęte w ramy wyzwań oraz zagrożeń, stanowią podstawowy zakres tematyczny dla studentów nie tylko kierunków humanistycznych czy medycznych, ale i społecznych, a także osób zainteresowanych tego rodzaju zagadnieniami zarówno z jednostkowego, jak i społecznego punktu widzenia.

Treść książki otwiera ją kwestie aktywności i aktywizacji seniorów – traktowane jako niezwykle istotne wyzwanie na drodze satysfakcjonującej starości oraz uruchomienia potencjału społecznego emerytów. Rozpatrując aktywność i aktywizację człowieka starszego w kontekście jego relacji z otoczeniem, interakcji społecznych, sposobu porozumiewania się ze światem, należy wskazać na możliwości i potrzeby człowieka. Warto także mieć na uwadze niebezpieczeństwa nierozzerwalnie związane z obszarem społecznego funkcjonowania osób starszych, takie jak: marginalizacja, stereotypizacja, izolacja społeczna, wykluczenie – zwłaszcza w sytuacji łatwego podziału na młodych i starych, aktywnych i biernych, ładnych i brzydkich, atrakcyjnych i bezużytecznych. W tych obszarach równie istotne są zarówno czynniki sprzyjające aktywizacji, jak i jej inhibitory, wśród których opisujemy stereotypizację jako znaczące zjawisko społeczne wpływające na społeczne postrzeganie starości i wizerunek ludzi starych w społeczeństwie. Zjawisku temu poświęcono dużo uwagi w treści publikacji, podobnie jak zjawiskom patalogizującym starość, a wynikającym w dużej części ze stereotypizacji, mianowicie: marginalizacji, dyskryminacji, ekskluzji i gerontofobii, przybierającym kształt społecznych postaw wobec starości.

¹ <http://cedewu.pl/Starosc-czlowieka-szans-i-zagrozenia-Implikacje-pedagogiczne-p1815>

Współcześnie dominacja techniki, a zwłaszcza nowoczesnych technologii w życiu gospodarczym, przemyśle, rozrywce oraz nauce, mnogość narzędzi informatycznych w każdej niemal dziedzinie gospodarki i życia zawodowego powoduje, że seniorzy są grupą najłatwiej i najpowszechniej pomijaną i wykluczaną z działalności społecznej. Stąd stereotyp osoby starszej jako zacofanej, biernej i pełnej lęku o przyszłość jest nieustannie rozwijany ze względu na stopień jej „niedopasowania” do wymogów współczesności.

Rozwojowi wielu dziedzin nauki, zwłaszcza medycyny, zawdzięczamy to, że starość jest coraz zdrowsza i coraz dłuższa. Tym korzystnym przemianom jednakże nie zawsze towarzyszy akceptacja jakości życia w okresie późnej dorosłości oraz jakości relacji i więzi międzyludzkich. Z tymi zagadnieniami wiąże się problem sieroctwa i samotności seniorów, opisanych w książce jako zjawiska coraz powszechniej występujące ze względu na przemiany społeczno-kulturowe, a także modyfikacje obyczajów wewnątrz rodziny: Podobnie jak w przypadku dzieci, których rodzice migrują z przyczyn zawodowych do innych krajów Europy, tak w przypadku seniorów na realizację ich potrzeb coraz większy wpływ mają migracje i rozbitcie rodzin ich dzieci oraz wnuków. Głównym składnikiem sieroctwa starszych osób jest ich samotność, której sprzyja wdowieństwo oraz prowadzenie jednoosobowych gospodarstw domowych, podobnie jak niesamodzielność, brak pełnienia ról społecznych w najbliższym środowisku, bieda. Samotność jest także coraz częściej odczuwaną dolegliwością osób starszych.

Większości opisywanych niekorzystnych zjawisk można zapobiegać lub je łagodzić za pomocą kształtowania właściwych postaw społecznych, wychowania młodych pokoleń w świadomości starości jako wartości wynikającej z długiego życia, jako bogactwa doświadczeń i potencjału, który właściwie wykorzystany przynosi korzyści wielu grupom społecznym. Na te kwestie autorka zwraca uwagę w rozdziale: *Przygotowanie do starości i profilaktyka gerontologiczna*. Książka ma się przyczynić do wzrostu świadomości, iż edukacja, wychowanie (do starości), profilaktyka niepożądanych postaw i zachowań oraz działania integracyjne i inkluzyjne służą łagodzeniu kategoriycznych podziałów między młodymi a starymi – z korzyścią dla obu grup. Naturalne bowiem jest, że pozycja społeczna człowieka zmienia się w ciągu życia i zmieniają się pełnione przez niego role. Jest to wpisane w ewolucję społecznej egzystencji. Równie naturalne jest to, że pomimo akceptacji tych zmian przez człowieka istnieją dążenia do zachowania społecznych przywilejów, do optymalizacji własnej pozycji, do społecznej akceptacji.

Prezentowane treści to istotne zagadnienia z obszaru starzenia się i starości człowieka, których poddawanie analizie i refleksji powinno towarzyszyć procesowi edukacji i wносить w wychowanie wszystkich pokoleń nowe wartości oraz wyzwalać kreatywność w budowaniu koncepcji integracji oraz nowych/innych działań na rzecz rozwoju osób w każdym wieku. Książka nie wyczerpuje bynajmniej problematyki. Jest jedynie propozycją spojrzenia na starość jako obszar narażony na zagrożenia w wymiarze ogólnospołecznym, takie jak: stereotypizacja, marginalizacja, dyskryminacja i wykluczenie oraz na sytuacje niekorzystne w indywidualnym wymiarze, takie jak samotność i sieroctwo, implikujące jednakowoż negatywne konteksty o szerszym znaczeniu.

Publikacja ma na celu zwrócenie uwagi na szanse rozwojowe zawarte w fazie starości, jakie stwarza aktywizacja oraz podejmowanie aktywności przez seniorów. Zagadnieniami wymagającymi wsparcia edukacyjnego są natomiast profilaktyka gerontologiczna, a także zwalczanie gerontofobii. Opisywane problemy nie są należycie traktowane w szeroko rozumianym wychowaniu, głównie instytucjonalnym; są obszarem zaniedbywanych, choć bardzo istotnych przyczyn niewłaściwych postaw wobec starości i osób starych. Popularyzacja problematyki starości i starzenia się jest nadal poważnym wyzwaniem nauki i edukacji.